

IDENTITATEA INTERNAȚIONALĂ A PRINCIPATULUI MOLDOVENESC

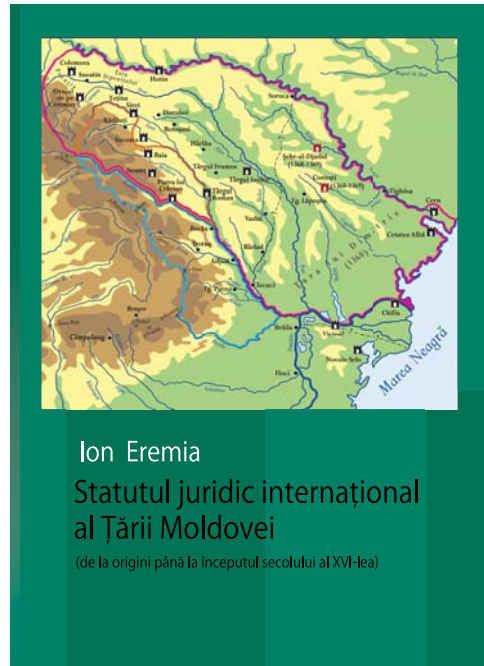
Membru corespondent al AȘM
Demir DRAGNEV

În anul 2010, la Editura Pontos, în seria Istorii și Documente Necunoscute, al cărei coordonator este domnul Sergiu Musteață, cu sprijinul financiar al Ministerului Afacerilor Externe al României, Departamentul pentru Relații cu Românii de Pretutindeni, a apărut studiul istoricului Ion Eremia, realizat în cadrul programului de cercetări științifice al Catedrei Istoria Românilor, Facultatea de Istorie și Filozofie de la Universitatea de Stat din Moldova.

Lucrarea este consacrată unui subiect puțin cercetat în literatura de specialitate și anume problemei privind statutul juridic internațional al Țării Moldovei de la origini și până la începutul secolului al XVI-lea. Studiul are o structură logică și include tradiționala *Introducere*, trei capitole, *Încheiere*, *Summary*, o listă de abrevieri, *Bibliografie* și *Indice geografic și de nume*.

În *Introducere* autorul subliniază importanța temei, formulează scopul și obiectivele investigației, evidențiază unele reperi metodologice esențiale de care s-a ținut cont în procesul elaborării lucrării.

Subiectul propriu-zis este examinat în trei capitole. Capitolul I, intitulat *Țara Moldovei până la sfârșitul secolului al XIV-lea*, conține trei compartimente. Primul compartiment este consacrat cercetării situației politice a spațiului estcarpatic de la mijlocul secolului al XIII-lea până la cucerirea maghiară. Examinarea surselor istorice și istoriografice au permis autorului să confirme încă o dată faptul că în perioada respectivă, în spațiul estcarpatic locuia o populație autohtonă, numită în izvoarele străine cu termenul "valahi", care se autoidentifica cu etnonimul "români", era organizată în organisme social-politice de tip cnezial și voievodal, numite în sursele vremii *terra*, *land*, *zemlea*. Reluarea discuției pe marginea afirmației autorilor arabi Baybars al-Mansuri și an-Nuwairi referitoare la existența la începutul secolului al XIV-lea a unor "bilad avalak-va-r-rus", tradusă de obicei «țările vlahilor și rușilor», ceea ce semnifică două țări distincte, și, în altă traducere, "țara vlahilor și rușilor", ceea ce ar semnifica o țară unică a rușilor și vlahilor, interpretată în sensul că formațiunile social-politice din spațiul estcarpatic, inclusiv și la momentul formării statului Țara Moldovei, ar fi avut o «componentă romanico-slavă», romanicii

Ion Eremia. Statutul juridic internațional al Țării Moldovei (de la origini până la începutul secolului al XVI-lea), Seria IDN, M2, Chișinău, Pontos: 2010

constituind cca 48,7%, iar slavii cca 42,5%, au permis autorului să formuleze concluzia că atât traducerea "țara vlahilor și rușilor", cât și cifrele privind componența etnică a populației din spațiul estcarpatic, la momentul constituirii statului Țara Moldovei sunt forțate, lipsite de temeuri logice și documentare (p.19-25). De asemenea, în opinia argumentată a autorului, nu numai termenul Valahia, ci și termenul Moldova, acceptat de autoritățile politice de aici după cucerirea independenței, este de origine străină (p.29-30).

Al doilea compartiment din primul capitol este dedicat identificării caracterului stăpânirii "Drăgoșștilor" în Țara Moldovei și statutului juridic al acesteia. Exprimând anumite îndoieli în privința existenței unei dinastii a „Drăgoșștilor”, autorul formulează concluzia că aceștia au fost instalați în regiunea care apare în sursele maghiare *terre nostre Moldauane*, prin forța armelor, această țară, cucerită de trupele maghiare, nu a fost nimic altceva decât o simplă provincie maghiară, administrată de posibila dinastie a „Drăgoșștilor”(p.30-46).

În cel de-al treilea compartiment al acestui capitol este cercetată problema modificării statutului juridic internațional al Țării Moldovei în legătură cu trecerea lui Bogdan I la est de Carpați și evoluția acestui statut până la stabilirea relațiilor de vasalitate față de Polonia. În opinia argumentată a autorului, despre nașterea Țării Moldovei în calitate de stat se poate vorbi doar din momentul venirii

aici a lui Bogdan I, moment care corespunde anului 1363-1364. Examinarea actului regelui maghiar din 2 februarie 1365 l-a condus pe autor la concluzia că el atestă recunoașterea de către regele Ludovic cel Mare, *de iure* și *de facto*, a independenței noului stat, situație care s-a menținut până pe la 1377(47-51).

Autorul vine cu noi interpretări privind informațiile sursei istorice *Cronica Moldovei de la Cracovia*, pusă recent în circuitul științific de către Constantin Rezachevici, informații care vizează succesiunea domnilor Țării Moldovei după moartea lui Bogdan I. În interpretarea autorului, fiul lui Bogdan I, Ștefan, nu a decedat către anul 1358, cum se afirmă în sursa dată, ci către 1368, ceea ce ar însemna sfârșitul anului 1367, el domnind un scurt timp în Moldova, fiind apoi urmat de Petru, fiul său, apoi de Lațcu, un alt fiu al lui Bogdan I (57-58).

Investigând valoroasa sursă istorică *Lista orașelor rusești, apropiate și îndepărtate*, concluziile recente ale istoricilor ruși privind limitele cronologice ale alcătuirii acestei surse, concluziile istoricilor poloni despre o cedare de către regele maghiar a Pocuției și Țării Șepenițului domnilor Moldovei, autorul formulează concluzia că în perioada anilor 1377-1382 a fost posibilă stabilirea relațiilor de vasalitate-suzeranitate pur nominale dintre Petru Mușat și Ludovic cel Mare, relații care au încetat odată cu decesul regelui. Tot în temeiul surselor menționate, a fost alcătuită și harta Țării Moldovei (Coperta I), care reflectă situația teritorială a țării la anul 1381, or, conform cunoscutului istoric din Rusia V.L.Ianin, redactarea *Listei* date a avut loc în răstimpul 1375-1381.

Capitolul al II-lea este intitulat *Epoca vasalității nominale față de Polonia și Ungaria*, cuprinde segmentul cronologic 1387-1456 și include patru compartimente. În primul compartiment autorul se oprește asupra subiectului privind ceremonialul și semnificația vasalității medievale. Referindu-se la relațiile de vasalitate-suzeranitate dintre domnii Moldovei și regii Ungariei, autorul, pe bună dreptate, consideră că ele „au avut caracterul unei alianțe politico-militare dintre un stat mai puternic și altul mai slab, relația de supunere ținând doar de anumite elemente ale ceremonialului și, poate, de plata unui tribut”(p.80).

În compartimentul al doilea este examinată semnificația omagiului domnului Moldovei Petru Mușat de la 1387. Concluzia autorului că prin actul din 26 septembrie 1387 „dreptul suveran asupra țării era exercitat în continuare de către domn, actul fiind în realitate un act de alianță politico-militară”(p.88) dintre Moldova și Polonia, este pertinentă.

Compartimentul al treilea se referă la evoluția statutului politico-juridic internațional al Țării Moldovei până la sfârșitul domniei lui Alexandru

cel Bun (p.88-110). Examinarea surselor istorice și istoriografice a permis autorului să formuleze concluzia, din punctul nostru de vedere, bine argumentată, că jurămintele de fidelitate depuse de domnii Moldovei din acest timp, Roman I, Ștefan I și Alexandru cel Bun, „nu au lămurit cu nimic suzeranitatea și independența Țării Moldovei, suzeranitatea regelui polon fiind pur nominală”(p.110).

O nouă interpretare este dată și cunoscutului tratat de la Lublău. Autorul consideră că „tratatul de la Lublău a fost o manevră foarte reușită a regelui polon Wladislaw Jagiello ... o înșelare a regelui Sigismund al Ungariei”(p.107), prin promisiunea fixată în el că dacă Alexandru cel Bun nu va acorda ajutor ungarilor împotriva otomanilor, el urma să fie izgonit din scaun iar țara sa împărțită între Polonia și Ungaria. În realitate, regele polon nu urmărea acest obiectiv, scopul său real fiind recunoașterea suzeranității sale asupra Moldovei din partea Ungariei și dezbinarea alianței acesteia din urmă cu Ordinul Teutonic, scop realizat cu succes. Prin acest tratat, statutul Țării Moldovei nu a fost afectat, țara rămânând în continuare sub suzeranitatea nominală a Poloniei, fiind anihilate în același timp tendințele de suzeranitate ale Ungariei.

Autorul examinează aici și controversata personalitate a enigmaticului Costea Voievod din Pomelnicul Mănăstirii Bistrița și a lui Constantin, amintit într-o sursă genoveză la 1386, pusă mai mulți ani în urmă în circuitul științific de Șerban Papacostea, considerând că este vorba de una și aceeași persoană și respinge ipoteza conform căreia Constantin ar fi în realitate Konstantin Koriatovici, domnul Podoliei de la 1386. Ultimul, conform cercetărilor recente ale istoricului ucrainean Leontie Voitovici, decedase prin anii 1366-1374, cel mai probabil în 1370 (p.90-92). În acest context, ipoteza autorului că Costea – Constantin a fost conducătorul politic al regiunii dintre Bistrița, Siret, Buzău și munții Carpați, zonă aflată, conform surselor unguerești, sub controlul „puternicilor acelor părți”(p.176), cunoscută mai târziu drept Țara de Jos, este, în opinia noastră, plauzibilă.

În ultimul compartiment al acestui capitol este examinat statutul juridic internațional al Țării Moldovei în anii crizei politice interne (1432-1456). Autorul menționează că, practic, toți domnii Moldovei din acest timp au depus jurăminte de vasalitate Poloniei sau Ungariei. Însă, în virtutea faptului că prevederile înscrise în actele respective nu se respectau, în primul rând, din partea suzeranului, care în loc să asigure domnia liniștită a domnului care a depus jurământul, susținea alți candidați la scaunul țării, aceste acte își pierdeau repede valabilitatea juridică și reală, de aceea nu

putem vorbi de o suzeranitate stabilă a acestor state asupra Moldovei (110-123).

Capitolul al III-lea, intitulat *Statutul juridic internațional al Țării Moldovei și impactul otoman în a doua jumătate a secolului al XV-lea – începutul secolului al XVI-lea*, este consacrat elucidării statutului juridic internațional al Țării Moldovei în condițiile creșterii pericolului otoman și include două compartimente. În primul compartiment sunt analizate actele din 1456 ce țin de aprecierea statutului juridic al Țării Moldovei. Concluziile autorului, că în acest an Țara Moldovei a devenit tributară Porții, banii fiind plătiți pentru „răscumpărarea păcii”, că nu poate fi admisă o „închinare” a țării față de Imperiul Otoman, că sultanul nu poate fi apreciat în calitate de „suzeran” sau „protector” al Moldovei și că unicul suzeran legitim, conform normelor dreptului internațional existente, a continuat să fie Polonia, apar destul de argumentate (p.124-133).

În compartimentul al doilea (p.134-174) al acestui capitol este urmărit statutul juridic internațional al Țării Moldovei în anii domniei lui Ștefan cel Mare. Autorul examinează detaliat sursele istorice și opiniile expuse anterior în literatura de specialitate și ajunge la concluzia că actele semnate de domnul Moldovei „au avut caracterul și semnificația unor alianțe politico-militare, or, cum

le-a desemnat însuși Ștefan cel Mare, ele erau niște „*confederacionis pacem*”. Examinarea statutului juridic al țării în raport cu Poarta a permis autorului să concluzioneze că Ștefan cel Mare nu a „închinat” Moldova sultanilor otomani, iar haraciul nu și-a schimbat „semnificația din preț pentru pace în preț pentru protecție” (p.174).

În *Încheiere* (p.175-178) sunt prezentate succesiv principalele concluzii la care a ajuns autorul în rezultatul investigațiilor întreprinse.

Rezumatul în limba engleză are scopul de a familiariza un cerc mai larg de specialiști cu problematica dată, dar și cu concluziile autorului, iar *Indicele geografic și de nume* facilitează cu mult utilizarea studiului monografic prezentat.

În concluzie, putem afirma cu certitudine că lucrarea domnului Ion Eremia, prin examinarea unui subiect-cheie al istoriei Țării Moldovei, prin analiza unui număr considerabil de surse istorice, prin valorificarea rezultatelor investigațiilor istoriografice, mai ales din perioada postbelică, dar și prin abordarea inedită a unor subiecte controversate și prin propunerea unor soluții, concluzii și ipoteze noi, constituie o importantă realizare a științei istorice românești, care va fi utilă atât specialiștilor, cât și unui cerc mai larg de cititori, interesați în cunoașterea trecutului Țării Moldovei.

Pavel Șillingovski. *Basarabia. Dealurile mănăstirii din Saharna. 1924. Litografie pe hârtie*